

УДК 37.013.42

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА У ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Завацька Л.М.

У статті характеризуються проблеми соціалізації особистості студентів у діяльності спеціального формування "Студентська соціальна служба".

Ключові слова: соціалізація, студентство, сучасні проблеми молоді, соціально-педагогічна допомога, волонтерство.

В статье характеризуются проблемы социализации личности студентов в деятельности специального формирования "Студенческая социальная служба".

Ключевые слова: социализация, студенчество, современные проблемы молодежи, социально-педагогическая помощь, волонтерство.

In this article the problems of socialization of students are described as they are dealt with in the activities of a specific organization "Social Services for Students".

Key words: socialization, the students, present-day problems of young people, socio-pedagogical support, volunteer.

В освітніх колах досить активно вивчається питання про міру відповідності між рівнями соціалізації та професійного становлення студентської молоді й сучасними потребами українського суспільства, а також про необхідність надання соціально-педагогічної допомоги студентам для забезпечення оптимальних умов підготовки таких кваліфікованих спеціалістів, які здатні успішно адаптуватися не тільки на українському, але й на європейському ринку праці.

Численні дискусії та дослідження останнього часу дають підстави припускати, що значна частина тих, хто сьогодні навчається у вищих навчальних закладах, виявляється недостатньо підготовленою до виконання соціальної ролі студента належним чином, а згодом, після його закінчення, до виконання функцій спеціаліста, здатного до безперервного самостійного навчання протягом усього подальшого життя, як для підтримання необхідного професійного, так і, у випадку необхідності, до професійної перепідготовки.

Студентська молодь як соціальна група є особливою частиною суспільства. По-перше, це категорія населення, яка має дуже високий внутрішній потенціал та рівень соціальної активності. По-друге, студенти мають відносно низький ступінь соціального захисту з боку держави. По-третє, в силу дії зовнішніх факторів (зайнятість навчанням, висока оплата за навчання, відсутність стабільного заробітку, роботи, житла) студенти не можуть реалізувати той великий потенціал, який мають, ефективно соціалізуватися як особистість. По-четверте, окрім специфічних труднощів, які характерні для сучасного студентства, цій категорії населення притаманні й проблеми, які є у всієї молоді України, оскільки переважна більшість студентів – молоді люди.

Успішність процесу соціалізації та професійного становлення майбутніх спеціалістів залежить від рівня організації соціально-педагогічної роботи у студентському середовищі, яку ефективно та зручно проводити через функціонування студентських соціальних служб, що діють у вищих навчальних закладах України.

Процес соціалізації, його особливості розглядають у своїх наукових працях такі дослідники: А.Й.Капська, К.В.Парфьонова, І.Д.Зверева, Г.М.Лактіонова, Н.М.Лавриченко та багато інших. Соціально-педагогічну діяльність із студентською молоддю, її специфіку, особливості, напрямки та форми досліджують С.Я.Харченко, А.Й.Капська, О.В.Безпалько. Вони відзначають важливість проведення соціально-педагогічної діяльності зі студентами в процесі їх становлення як гармонійно розвинених особистостей та майбутніх професіоналів. Також науковцями визначено основне коло проблем, що виникають при здійсненні соціально-педагогічної діяльності з даною категорією населення.

Процес соціалізації студентської молоді висвітлений у наукових працях Л.І.Дятел, Л.Г.Подольак, В.І.Юрченко. Вони звертали увагу на специфіку цієї категорії населення та особливості їх пристосування до системи, налагодження ними соціальних зв'язків в умовах навчання у вищому навчальному закладі, проте проблема функціонування студентських соціальних служб як структурного елемента єдиної системи соціальних служб мало досліджена та науково обґрунтована, хоча, безперечно, потребує уваги науковців.

Метою даної статті є визначення особливостей соціалізації молоді у діяльності студентської соціальної служби вищого навчального закладу.

Щоб допомогти молодим людям вижити у складних економічних та соціальних умовах Уряд України здійснює цілеспрямовані заходи, реалізовує програми, організовує структури для підтримки та допомоги молоді. Найважливіший вклад в реалізацію програм щодо підтримки, соціального становлення та розвитку молоді здійснює система соціальних служб для молоді.

Під системою соціальних служб для молоді слід розуміти основні структури, зокрема спеціалізовані соціальні служби для молоді та центри соціальних служб для молоді, які уповноважені державою брати участь у реалізації державної молодіжної політики та надавати соціальні послуги і соціальну допомогу молодим громадянам. Система соціальних служб для молоді створюється в Україні відповідно до Закону "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", інших нормативних актів із метою надання соціальних послуг, соціальної допомоги молоді: соціальні служби для молоді надають молодим людям інформаційну, правову, психолого-педагогічну, медичну та інші форми соціальної допомоги, реалізують необхідні заходи з метою запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі.

Одним із нових та ефективних спеціалізованих формувань центрів соціальних служб для молоді є студентська соціальна служба, яка створюється у вищих навчальних закладах. Це спеціалізована структура, що реалізує державну молодіжну політику і надає соціальні послуги та соціальну допомогу студентській молоді у різних сферах життєдіяльності для самовизначення та соціального становлення у процесі навчання у вищому навчальному закладі не залежно від їхньої національності, походження, соціального статусу, місця проживання, політичних поглядів та релігійних переконань. "Типовим положенням про студентську соціальну службу" №762 від 26.11.2004 р. визначені основні функції та завдання студентської соціальної служби.

Процес створення Студентської соціальної служби у вищому навчальному закладі складається з двох етапів: підготовчого й основного. На підготовчому етапі важливого значення набуває чітке визначення завдань і напрямів діяльності служби, змісту соціальних програм, функцій персоналу та ролі волонтерів. Структурно студентська соціальна служба складається з підрозділів, кількість яких визначається відповідно до стратегії діяльності та завдань, які вони покликані виконувати. Важливо також урахувувати специфіку вищого навчального (мається на увазі тип закладу: технічний чи гуманітарний; наявність чи відсутність факультетів, які готують майбутніх спеціалістів для соціальної сфери тощо).

Функціонування студентської соціальної служби забезпечується відповідним персоналом, який формується залежно від кількості студентів, що навчаються у вищому навчальному закладі. Визначення кількісного складу кадрів може залежати від багатьох факторів, одним з яких є показник ефективності роботи та звернення за соціальною допомогою з боку студентів.

До роботи рекомендується залучати таких спеціалістів: менеджер-координатор соціальних програм та проектів, соціальний працівник,

соціальний педагог, соціальний психолог. Можливе залучення для проведення індивідуального чи групового консультування юристів, медиків чи інших фахівців, якщо виникає такий запит з боку студентів.

Залучення волонтерів до надання соціальної допомоги у студентському середовищі є важливою складовою роботи студентської соціальної служби. У першу чергу, така необхідність зумовлюється малочисельністю штатних працівників служби. Саме волонтери становлять кадровий резерв, який можна використовувати для організації та проведення масштабних акцій, які є важливою складовою виховної роботи у кожному вищому навчальному закладі. Наступним кроком в організації діяльності служби має стати створення команди, яка здатна успішно реалізовувати студентські соціальні програми та зможе проводити навчання людей, які будуть залучатися до роботи. Форми навчання можуть бути різними: інформаційно-методичні семінари, на яких розглядаються конкретні програми та способи їх реалізації; тренінги для тренерів, які в майбутньому самі залучатимуть та навчатимуть волонтерів; школа волонтерів; модульні курси для підвищення рівня професійної кваліфікації; навчальні студентські збори – походи.

У практичному вирішенні проблеми клієнта студентської соціальної служби виокремлюють такі етапи: бажання студента вирішити власну проблему, звернення до служби; діагностика чи визначення проблеми, співпраця з працівниками служби; включення студента в систему соціальних інститутів для вирішення проблеми; набуття ним елементів соціального досвіду (знань чи навичок); зміна ставлення до проблеми; вирішення вихідної проблеми. Робочі форми процесу надання соціальних послуг постійно змінюються згідно із запитами з боку студентів.

Студентська соціальна служба при Чернігівському державному педагогічному університеті імені Т.Г.Шевченка була створена в грудні 2005 р. на базі психолого-педагогічного факультету. Вона була першою студентською соціальною службою, що почала функціонувати в м.Чернігові і є спеціалізованим формуванням Чернігівського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, що створене при Чернігівському державному педагогічному університеті імені Т.Г.Шевченка.

Вибір місця створення та формування команди працівників та волонтерів Служби було обумовлено двома причинами. По-перше, на психолого-педагогічному факультеті відбувається професійна підготовка студентів зі спеціальності "Соціальна педагогіка". Тому створення Служби саме на цьому факультеті дає змогу майбутнім спеціалістам, соціальним педагогам отримати необхідні навички та вміння застосування своїх знань безпосередньо під час практичної діяльності. По-друге, специфіка самої спеціальності "Соціальний педагог" (постійний контакт студентів із громадськими організаціями міста, особистісні якості студентів, що обрали цю професію) обумовлює наявність на факультеті певної кількості студентів, що мають бажання виступати у ролі волонтерів та активно реалізовувати себе у професії вже під час навчання в університеті.

Служба не є юридичною особою. Студентська соціальна служба є автономною структурою і створюється на підставі угоди про співробітництво між Чернігівським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та Чернігівським державним педагогічним університетом. Отже, студентська соціальна служба має подвійне підпорядкування – контролює і приймає її роботу Чернігівським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а погоджує університет.

У 2005–2006 рр. Служба діяла за такими напрямками роботи: юридичне консультування; консультування з питань репродуктивного здоров'я та планування сім'ї; медико-психологічне консультування; соціальна підтримка; просвітницько-профілактична робота.

З вересня 2006 р. напрями діяльності Служби було змінено. Це відбулося через те, що деякі напрями роботи виявилися недостатньо актуальними та дієвими у намаганні діяти за ними в практичній діяльності в умовах університету. Тому Служба почала діяти за такими напрямками:

1. Просвітницько-профілактична робота. Відбувається у вищих професійних та загальноосвітніх навчальних закладах м. Чернігова.

2. Інтерактивний молодіжний театр. Вистави проводяться у гуртожитках університету та виховних годинах в університеті та школах міста.

3. Соціально-педагогічне, психологічне, медичне та юридичне консультування. Проводиться залуче-

ними спеціалістами та волонтерами-консультантами у приміщенні факультету в обумовлені години, а також через функціонування "Пошти довіри".

Команда спеціалістів та волонтерів, що залучаються до роботи студентської соціальної служби безпосередньо складається із завідувача кафедри соціальної педагогіки (керівник Служби), головного спеціаліста відділу соціальної роботи Чернігівського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (керівник Служби), залучених спеціалістів (психологічного Центру планування сім'ї, лікар-нарколог Чернігівського обласного наркологічного диспансеру, психолога та лікаря Клініки дружньої до молоді), лідер Служби з числа студентів-волонтерів, студентів-волонтерів психолого-педагогічного факультету ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка.

Служба має досить розгалужену систему взаємодії з державними та недержавними організаціями міста. Взаємодія виражається у різних формах: в залученні спеціалістів організацій до надання соціальних послуг, проведення спільних соціальних та профілактичних заходів та акцій, допомога волонтерів інших організацій, надання ресурсів тощо.

Таким чином, успішність процесу соціалізації та професійного становлення майбутніх спеціалістів залежить від рівня організації соціально-педагогічної роботи у студентському середовищі, яку можна ефективно проводити через функціонування студентських соціальних служб.

Література

1. Виховна робота в закладах освіти України / [за ред. Л. В. Опанасенко]. – К. : ІЗМН, 1998. – 138 с.
2. Капська А. Й. Соціальна робота : [навчальний посібник] / А. Й. Капська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
3. Карпенко О. Г. Педагогічні можливості громадянського становлення / О. Г. Карпенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. Науково-методичний журнал. – 2004. – № 2 (7). – С. 39–48.